

Restaurering av klockstapeln, Ånge kyrka

Borgsjö och Haverö kyrkliga samfällighet
Ånge kommun, Medelpad.

Innehåll:

	Sid.
INLEDNING	3
Objekt / dnr.	
Länsstyrelsens tillståndsärende	
Beställare	
Beställarens ombud	
Entreprenör	
Antikvarie	
Arbetsbeskrivning	
OBJEKTBESKRIVNING	3
Beskrivning / Historik	
Kulturhistorisk status	
ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE	4
Förutsättningar / tillstånd före restaurering	
Genomförda åtgärder	
KÄLLOR	11

INLEDNING

Objekt / dnr.

Klockstapeln till Ånge kyrka, Borgsjö och Haverö kyrkliga samfällighet, Ånge kommun. Murberget Läns museet Västernorrlands dnr. 2001/331.

Länsstyrelsens tillståndsärende

Beslut 2001-10-02 dnr. 225-10657-00.

Beställare

Borgsjö och Haverö kyrkliga samfällighet, Lars Qvarngård, Box 17, 841 21 Ånge.

Beställarens ombud

Lars Qvarngård, Borgsjö och Haverö kyrkliga samfällighet.

Entreprenör

P N Bygg, Ånge, Per Nässén tel. 070-589 20 52, underentreprenör Strands Måleri, Ljungaverken.

Antikvarie

Anette Lund, Bodil Mascher, Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport och fotografier: Bodil Mascher.

Arbetsbeskrivning

Ömans Bygg AB, Rolf Persson, Ljusdal.

OBJEKTBESKRIVNING

Beskrivning / Historik

Klockstapeln i rödmålat trä är samtida med kyrkan byggd 1957-58. Klockstapeln och kyrkan är öppet och relativt högt belägen vid Ljungans och Ångesjöns strand. Ånge är känt sedan 1500-talet, då byn omnämns i en skattebok. Ånge hör historiskt samman med det traditionella jord- och skogsbruksområdet i Medelpads inland. Det moderna järnvägssamhället Ånge växte fram som en följd av norra stambanans tillkomst 1881.

Den höga rödmålade klockstapeln i två plan har spetsigt sadeltak klätt med kopparskivplåt och spira på mitten. Grunden utgörs av betongplint. Dess konstruktiva delar utgörs av 24 kraftiga sågade furubalkar 260 x 125 mm. Mellanplanet kan nås via en öppen trätrappa, det översta planet är själva klockdäcket.

Ånge kyrka

Ånge kyrka invigd 1958 har en rektangulär plan med vitputsade fasader och plåttäckt sadeltak. Kyrkan ritades av arkitekten Johan Thomé i en enkel formgivning som samtidigt går tillbaka till en medeltida tradition. Den strama formen återkommer invändigt med gedigna material i järnsmide (skiljevägg) och naturstengolv. Kyrkan har öppna takstolar. Även om interiören är stram finns en medeltida prakt i målade glasfönster mot söder och en färgrik predikstol i utpräglad modern form.

Kulturhistorisk status

Klockstapeln åtnjuter skydd enligt Kulturminneslagen kap. 4.

ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE**Förutsättningar / Tillstånd före restaurering**

Klockstapeln har inalles 24 ben, 3 i söder och norr, 2 ben vardera i öster / väster. Varje ben utgörs av 4 ihopmonterade plankor som före upprustningen har rötskador pga av bristfällig vattenavrinning. Rötskadorna har troligen förvärrats genom en alltför tät färgtyp (akrylatfärg). Ca 10 av de 24 balkarna uppvisar skador. Den godkända arbetsbeskrivningens målsättning är, att rötskadade virkesdelar delvis eller helt ska ersättas med friskt virke av kärnfura i samma dimensioner som de skadade delarna. Klockstapeln ska rengöras helt från plastfärgen medelst färgborttagningsmedel och högtryckstvätt och därefter ommålas med linoljefärg.

Genomförda åtgärder

Utbytt virke:

7 av av de plankor som utgör benen var rötskadade och är helt utbytta. En plankor i benet i SV hörnet har iskarvats cirka 2,5 meter med bladning. En plankor i mittersta benet mot söder är ibladat ca 3 meter av kärnfura.

2006 07 01. Klockstapeln under utbyte av rötskadat virke.

2006 07 01. Iskarvat virke SV hörnet.

2006 07 01. Iskarvat virke i söder.

2006 07 01. Iskarvade balkar på baksidan i NV.

2007-05-22. Rengjord yta.

Ommålning

Entreprenören provade under sensommaren 2006 att ta bort plastfärgen med speed-heater utan resultat. Därefter hade man använt färgborttagningsmedel av olika typer, utan kontakt med antikvarien. Högtryckstvätt under året 2005 med roterande borste hade enligt uppgift smulat sönder trävirket.

Extern målerikonsult kontaktades därefter och olika rengöringsmetoder prövades. Man påförde halvolja (linolja / terpentin) och använde speed-heater före manuell skrapning och prövade även med enbart linolja och uppvärmning.

2006 10 02. Provytor för rengöring av plastfärg, till vänster med linolja till höger med halvolja före värmning / skrapning.

Befintliga rödfärgade ytor med plastfärg har kvar sin blanka ytfinish på skyddade lägen men är matta där de exponerats för sol och vind.

2006 10 02. Fotot visar glansvärde på tidigare plastfärgad yta i skyddat läge.

Slutligen lyckades man avlägsna plastfärgen efter en tidsödande rengöring genom manuell skrapning under säsongen 2007. Klockstapeln ströks under juli månad av 2 man med Lasol linoljefärg: grundfärg med 40 % förtunning (terpentin), mellanstrykning 20 % förtunning och slutstrykning med ren linoljefärg utan förtunning, enligt leverantören Engwall & Claessons anvisning. Arbetet utfördes av Strands Måleri, Ljungaverken. Trappans plansteg byttes ut utan

kontakt med Länsmuseet, eftersom man enligt uppgift inte kunde få dem trärena. Ett fåtal underliggande klossar, som utgör fästen mot vangstycket, byttes ut pga av rötskador och ersattes med friskt trä efter samma modell. Trappan målades därefter med linoljefärg. Trappans järnräcken ommålades med svart linoljefärg. Betongfundamentet under trappan var skadat. Man gjöt därför ett nytt i samma form som den gamla som får stå omålat tills ytan har karbonatiserat. Fundamentet ska målas under 2008 i samma mellangrå kulör som befintliga fundament under de stående balkarna.

2007-07-02. Ommålning av klockstapelns östra fasad med linoljefärg.

2007-07-02. Klockdäcket är ommålat med tre strykningar.

2007-07-02. Pågående ommålning.

På trappan har planstegen bytts ut och var borttagna från platsen utan föregående kontakt med Länsmuseum. Planstegen är utbytta med steg av samma dimension och ommålade med samma linoljefärg som klockstapeln med godkänt resultat men kontakt skulle ha tagits för kontroll av rötskadorna.

Framtida planerade, ej tillståndsgivna arbeten

Plåtkonsult H.E Olsson har engagerats för att åtgärda bättre avtäckning för vattenavrinning i oxiderad koppar (befintligt material av kopparplåt finns redan på delar av klockstapeln).

2007-12-04.

ANTIKNARISK MEDVERKAN

Klockstapeln som tidigare var målad med plastfärg men fick i stället en linoljefärg i samma röda kulör som tidigare, vilken kan skydda virket mot framtida rötskador. Församlingen ville behålla den röda kulören, som den moderna klockstapeln haft åtminstone under de senare decennierna av 1900- talet. Kontakt togs med erfaren målerikonsult för färgundersökning

(Lars Sjögren). Han fann inga spår av annan kulör på träet vid färgborttagningsförsöken. Det är osäkert vilken kulör ursprungligen haft, men i ett arkitektförslag från nybyggnadstiden (ej relationshandling) omnämns en stenkolsbaserad impregnering, av fabrikat som ej förelkommer idag. En traditionell röd slamfärg var inte aktuell även om den är lätt att underhålla, eftersom den sannolikt skulle bita dåligt på det hyvlade virket som dessutom blivit hårt skrapat. Klockstapeln har dessutom aldrig haft den karaktären och färgytan har inte varit matt (i skyddade lägen hade plastfärgen haft en ganska blank yta). Linoljefärgen framstår mycket blank för närvarande men färgen kommer sannolikt att dra in ytterligare.

KÄLLOR

Bebyggelse i Ånge kommun, Del 2, Borgsjö socken. Ånge kommun 1992.

Våra kyrkor, Klarkullens förlag, Milano 1990.

Åtgärdsförslag, Ånge klockstapel, Borgsjö - Haverö kyrkliga samfällighet, Ömans Bygg AB, 2004-09-18.